

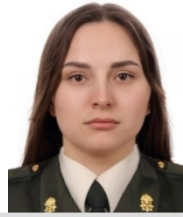
УДК 355.4:159.924

О. А. Данильченко

В. М. Мяло

Л. А. Василенко

**УНІФІКАЦІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ, ЩО РЕГЛАМЕНТУЄ ДІЯЛЬНІСТЬ
СИЛ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ (НА ПРИКЛАДІ ДОКУМЕНТІВ
З МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ
ВІЙСЬК (СИЛ))**

Данильченко Олександр Анатолійович,

доктор філософії з освітніх, педагогічних наук,

<http://orcid.org/0000-0001-8858-9275>, e-mail: sahadan86@ukr.net,

Національна академія Національної гвардії України

Мяло Віталій Михайлович,

<http://orcid.org/0000-0002-6964-2461>, e-mail: vitalikmyalo1989@gmail.com,

Національна академія Національної гвардії України

Василенко Лілія Анатоліївна,

<https://orcid.org/0009-0000-2789-599X>, e-mail: liliavasylenko@gmail.com,

Національна академія Національної гвардії України

Анотація. У статті розглянуто питання уніфікації нормативно-правової бази, що регламентує діяльність сил сектору безпеки і оборони України у сфері морально-психологічного забезпечення. Проаналізовано чинні керівні документи Збройних Сил України, Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України. Запропоновано шляхи уніфікації підходів і створення єдиної міжвідомчої системи нормативного регулювання морально-психологічного забезпечення у складових сектору безпеки і оборони.

Ключові слова: сили безпеки та оборони України, Збройні Сили України, Національна гвардія України, робота з особовим складом, морально-психологічне забезпечення, уніфікація.

Вступ

Сьогодні Збройні Сили України (ЗСУ), Національна гвардія України (НГУ) та інші складові сектору безпеки і оборони України спільно виконують завдання з відсічі збройної агресії російської федерації. Водночас нормативно-правова база, що регламентує діяльність усіх складових сектору в умовах війни, потребує постійного вдосконалення та адаптації до сучасних реалій.

Із початком повномасштабного вторгнення спостерігаємо посилення протиріч між необхідністю морально-психологічного забезпечення (вид всебічного забезпечення, що має на меті формувати, підтримувати та відновлювати морально-психологічний стан особового складу) під час застосування ЗСУ, НГУ та інших військових формувань – як окремо, так і у складі міжвідомчих угруповань – та чинними нормативно-правовими документами, у яких визначено різні підходи до роботи з особовим складом, а також до психологічного забезпечення особового складу в умовах дії правового режиму воєнного стану.

У зв'язку з цим постає питання уніфікації нормативно-правової бази щодо морально-психологічного забезпечення застосування військ (сил), яка б регламентувала діяльність усіх складових сектору безпеки і оборони України під час їхніх спільних дій.

Слід зауважити, що ця проблема актуальна для всіх складових сил безпеки та оборони України й стосується не лише керівних документів, які регламентують морально-психологічне забезпечення застосування військ (сил).

Мета статті – обґрунтування теоретичних та практичних засад уніфікації нормативно-правової бази з питань морально-психологічного забезпечення.

Матеріали та методи дослідження

Наявні розбіжності, дублювання положень та різні інтерпретації понятійного апарату у сфері морально-психологічного забезпечення знижують ефективність міжвідомчої взаємодії та ускладнюють реалізацію єдиної політики у сфері державної безпеки. Застосування методів аналізу, порівняння та узагальнення дасть змогу всебічно дослідити проблему уніфікації нормативно-правових актів і визначити практичні шляхи вдосконалення правового регулювання морально-психологічного забезпечення в секторі безпеки і оборони України.

Результати

У статті здійснено огляд нинішньої системи роботи з особовим складом в НГУ та системи морально-психологічного забезпечення, що функціонує у ЗСУ та Державній прикордонній службі України (ДПСУ); з огляду на характер та особливості завдань, покладених на зазначені складові сектору безпеки і оборони України, запропоновано механізми уніфікації керівних документів з питань морально-психологічного забезпечення військ (сил).

З метою визначення ступеня узгодженості підходів здійснено аналіз наявних керівних документів, що перебувають у відкритому доступі, а саме:

– Концепція виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України (Указ Президента України від 04.09.1998 № 981/98), основною метою якої є забезпечення єдності навчання, виховання, розвитку і психологічної підготовки військовослужбовців; координація зусиль та вироблення однакових поглядів на проблему виховання військовослужбовців, визначення ролі органів виховної роботи, що створюються при військових управліннях військових формувань; створення та вдосконалення педагогічних засобів, форм і методів виховання військовослужбовців, узгодження дій державних та військових органів управління щодо цілеспрямованої підготовки молоді до військової служби (Про Концепцію виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України, 2004);

– доктрина «Морально-психологічне забезпечення військ (сил) в об'єднаних операціях» (наказ Генерального штабу ЗСУ від 28.10.2020 № 3252/НВГШ), у якій викладено основні засади планування та здійснення морально-психологічного забезпечення військ (сил) в об'єднаних операціях (Морально-психологічне забезпечення військ (сил) в об'єднаних операціях, 2020, с. 2). Загальну структуру морально-психологічного забезпечення підготовки та застосування ЗСУ, а також морально-психологічного забезпечення підготовки та застосування військ (сил) в об'єднаних операціях схематично представлено на рисунках 1 та 2;

– Інструкція з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України (наказ Генерального штабу ЗСУ від 04.01.2017 № 4), яка визначає мету, завдання, основні напрями, зміст та порядок організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у ЗСУ (Інструкція з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України, 2017, с. 1);

Рисунок 1 – Схема морально-психологічного забезпечення підготовки та застосування Збройних Сил України

Рисунок 2 – Схема морально-психологічного забезпечення підготовки та застосування військ (сил) в об'єднаних операціях

– Положення про організацію роботи з особовим складом у Національній гвардії України (наказ командувача НГУ від 05.11.2021 № 515) визначає організацію та систему роботи з особовим складом у Головному управлінні НГУ, територіальних управліннях, з'єднаннях, військових частинах, навчальних закладах, базах, закладах охорони здоров'я та установах НГУ (Положення про організацію роботи з особовим складом у Національній гвардії України, 2021, с. 1). Загальну структуру роботи з особовим складом у НГУ схематично представлено на рисунку 3;

Рисунок 3 – Структура роботи з особовим складом у Національній гвардії України

– Положення про психологічне забезпечення в Національній гвардії України (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 08.12.2016 № 1285) створює умови для вивчення, формування та розвитку в особового складу НГУ професійно важливих психічних якостей, підтримання та відновлення оптимальних психічних станів, необхідних для успішного виконання службово-бойових завдань, збереження високого рівня психологічної безпеки та психологічного стану, запобігання виникненню професійної деформації (Положення про психологічне забезпечення в Національній гвардії України, 2016, с. 1). Загальну структуру психологічного супроводження в НГУ схематично показано на рисунку 4;

– наказ Адміністрації ДПСУ від 21.10.2024 № 185 «Про організацію морально-психологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України», який впроваджує принципи гуманітарної політики держави в діяльності ДПСУ, що спрямовані на формування високої моральної та психологічної готовності особового складу до протидії збройній агресії, забезпечення недоторканності державного кордону, а також удосконалення системи

морально-психологічного забезпечення в умовах наближення до стандартів і процедур країн-членів НАТО (Про організацію морально-психологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України, 2024, с. 1). Так, складові системи морально-психологічного забезпечення

в ДПСУ схематично відображено на рисунку 5.

Рисунок 4 – Структура психологічного супроводження в Національній гвардії України

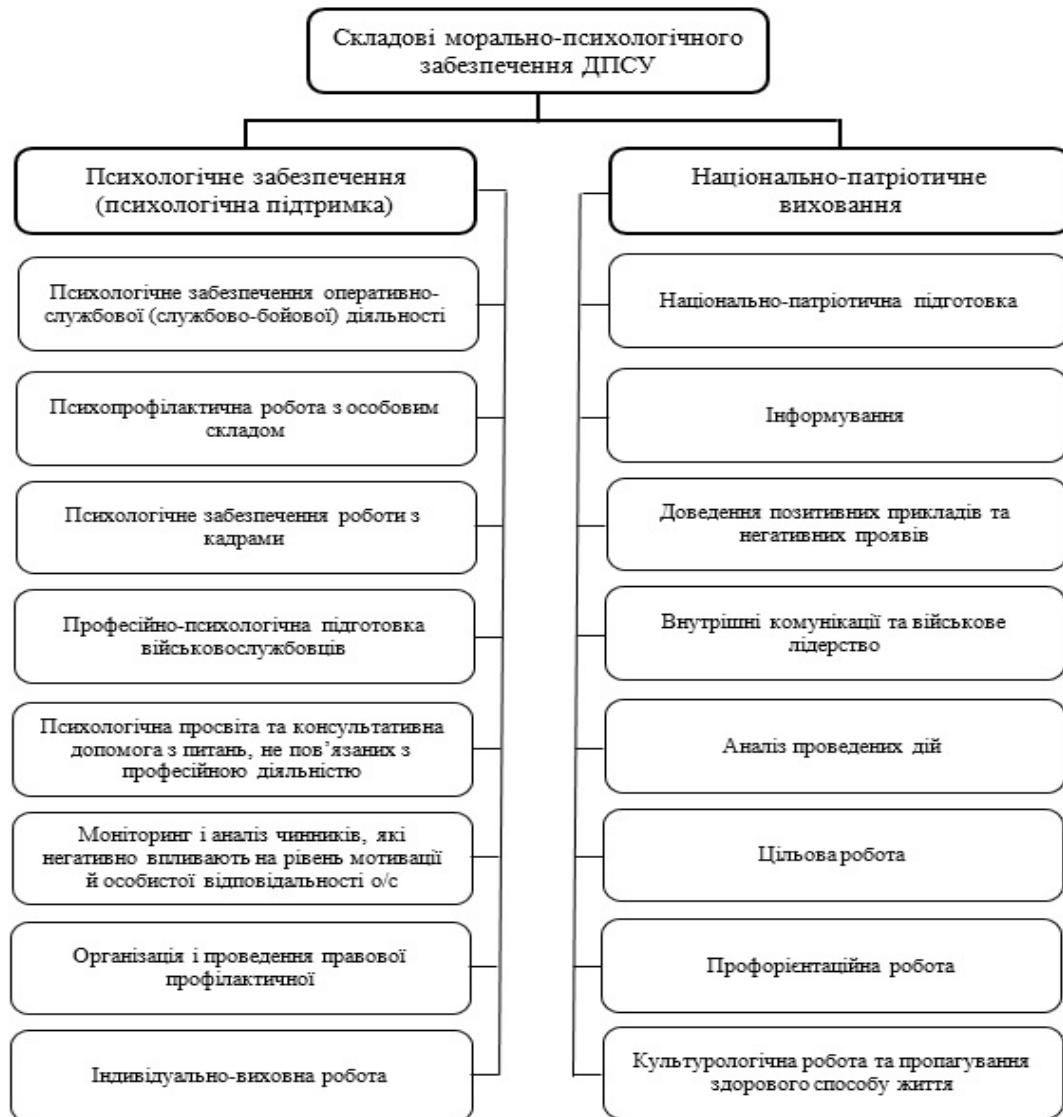

Рисунок 5 – Складові морально-психологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України

Обговорення

Аналіз чинної нормативно-правової бази, що регламентує організацію та проведення заходів морально-психологічного забезпечення у ЗСУ, НГУ, ДПСУ та інших складових сектору безпеки і оборони, дає змогу констатувати наявність протиріч, дублювання окремих положень та відмінностей у визначеннях ключових термінів. Такі розбіжності, зважаючи на актуальні виклики сьогодення, створюють організаційно-правову невизначеність, що негативно позначається на якості та результативності управлінських рішень.

Сили безпеки та оборони України, основу яких становлять ЗСУ, а також інші військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення оборони держави (Про національну безпеку України, 2025), виконують завдання з відсічі збройної агресії російської федерації. У ході виконання завдань виникає потреба формувати, підтримувати та відновлювати в подальшому необхідний рівень морально-психологічного стану військ (сил). Нерідко ці завдання виконуються міжвідомчими угрупованнями і потребують не лише загального керівництва, але й відповідних установчих документів, адаптованих до сумісного застосування сил та реалій бойової обстановки.

Для налагодження ефективної взаємодії та спільного застосування складових Сил оборони України потрібно здійснити процес уніфікації керівних документів, зокрема з питань морально-психологічного забезпечення застосування військ (сил).

Передусім проблемним є питання невизначеності області застосування документів, які регламентують діяльність фахівців підрозділів морально-психологічного забезпечення. Документи Міністерства оборони України зазвичай мають галузеву специфіку, орієнтовану на певні види або роди військ (наприклад, авіацію чи сухопутні формування), тоді як нормативні акти НГУ мають узагальнений характер. Унаслідок цього відсутня єдина методологічна основа, що ускладнює координацію під час міжвідомчих операцій. Оптимальним напрямом вирішення цієї проблеми є уніфікація базових принципів і положень морально-психологічного забезпечення, які мають бути закріплені у спільних нормативних документах.

Не менш актуальною є проблема термінологічної неузгодженості. Різні документи по-різному визначають сутність понять: «морально-психологічне забезпечення», «морально-психологічний стан», «психологічна стійкість», «психологічна готовність», що призводить до варіативності процедур їх оцінювання, методик і форм роботи. Відсутність єдиного термінологічного підходу унеможливорює інтеграцію даних про стан особового складу та знижує ефективність міжвідомчого обміну інформацією. Для усунення цієї проблеми необхідно розробити єдиний міжвідомчий глосарій основних термінів, затверджений на державному рівні.

Неузгодженість спостерігається також у штатних структурах підрозділів морально-психологічного забезпечення: аналогічні посади мають різні найменування, різний рівень підпорядкування та різні функціональні обов'язки. Це ускладнює процеси спільного використання кадрового потенціалу. Вирішення зазначеної проблеми потребує розроблення спільних підходів до структурно-організаційного забезпечення та чіткої координації між відомствами.

Особливу увагу прикуто до організаційної відповідальності посадових осіб. Відомчі документи часто містять подібні або дубльовані функціональні обов'язки різних посадових осіб без чіткого розмежування кола їхніх повноважень. Це створює ризики перетину їх компетенцій та розмиття рівня особистої відповідальності. З метою підвищення

ефективності управління доцільно розробити єдину міжвідомчу інструкцію щодо розмежування повноважень і відповідальності у сфері організації морально-психологічного забезпечення.

Суттєвим є також питання професійної підготовки фахівців-психологів, що забезпечують реалізацію заходів морально-психологічного забезпечення. Нині різні відомства використовують власні освітньо-професійні програми, що відрізняються за структурою, змістом та вимогами до компетентностей. Така розбалансованість гальмує формування єдиної професійної спільноти. З цією метою доцільно запровадити єдині стандарти професійної підготовки та сертифікації військових психологів, узгоджені між профільними відомствами.

Іншим аспектом є особливості систем професійно-психологічного відбору. У різних структурах сектору безпеки і оборони України застосовуються відмінні психодіагностичні методики та критерії оцінювання, що суттєво ускладнює процеси комплектування спільних підрозділів і формування резервів. Необхідно запровадити єдині мінімальні критерії та стандарти психологічної придатності для всіх військових формувань України.

Виявлено також розбіжності в порядку організації підтримки особового складу в бойовій обстановці. Алгоритми дій психологів і командирів під час бойових дій або у кризових ситуаціях суттєво відрізняються між відомствами. Тому постає питання щодо уніфікації процесу проведення заходів морально-психологічного забезпечення у бойових умовах з огляду на кращі практики кожного відомства.

Серйозною проблемою є також неврегульованість питань захисту й конфіденційності даних. Відомчі документи по-різному визначають порядок збору, обробки, зберігання та передачі інформації про психологічний стан військовослужбовців. Це створює ризики порушення етичних норм, витоку або неналежного використання даних. Тому вкрай необхідною є уніфікація політики доступу, обліку та передачі наявної інформації відповідно до вимог інформаційної безпеки.

Отже, результати аналізу свідчать, що чинна нормативна база морально-психологічного забезпечення сектору безпеки і оборони є фрагментарною та не уніфікованою, що знижує її ефективність у забезпеченні морально-психологічної стійкості особового складу. Комплексне вирішення окреслених проблем можливе лише за умови створення єдиної міжвідомчої системи нормативного регулювання морально-психологічного забезпечення, яка має спиратися на спільні принципи, уніфіковані терміни, стандартизовані методики та узгоджені вимоги до фахівців-психологів. Такий підхід забезпечить підвищення рівня керованості, прогнозованості та ефективності системи морально-психологічного забезпечення в межах сектору безпеки і оборони.

Відповідно, з метою уніфікації нормативно-правової бази доцільним є створення міжвідомчих спеціалізованих комісій із чітко визначеною послідовністю роботи (алгоритм діяльності таких комісій подано на рисунку 6). Основними завданнями зазначених комісій мають бути (Чепель, 2023, с. 154–156):

- визначення шляхів уніфікації керівних документів, що застосовуються в діяльності складових Сил оборони України, а також підготовка пропозицій щодо внесення змін, скасування чинних або затвердження та введення в дію нових нормативно-розпорядчих актів;
- аналіз відомчих нормативно-правових документів з метою виявлення наявних суперечностей, неузгодженостей та їхньої подальшої систематизації для усунення цих недоліків;
- розроблення та впровадження рекомендацій щодо внесення змін до керівних документів, які створюються відповідними структурами морально-психологічного забезпечення та органами по роботі з особовим складом складових Сил оборони України.

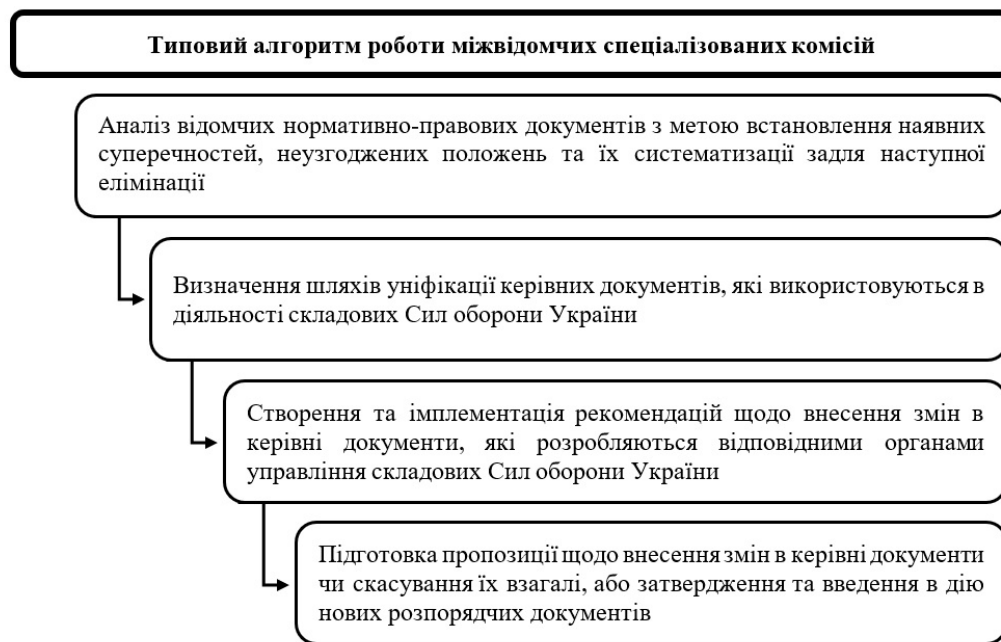

Рисунок 6 – Варіант алгоритму роботи міжвідомчих спеціалізованих комісій

Таким чином, уніфікація керівних документів, що регламентують діяльність Сил оборони України у сфері морально-психологічного забезпечення, є нагальним питанням і потребує наукової обґрунтованості, системного підходу та міжвідомчої взаємодії.

Висновки

У результаті дослідження обґрунтовано потребу в уніфікації документів на основі спільних принципів і термінів, а також необхідність створення міжвідомчих комісій для координації цього процесу. Разом з тим робота не вичерпує всієї глибини проблеми та має рекомендаційний характер, окреслюючи напрями подальших наукових досліджень у визначенні практичних кроків щодо вдосконалення нормативного регулювання морально-психологічного забезпечення сектору безпеки і оборони України.

Список використаних джерел

Доктрина «Морально-психологічне забезпечення військ (сил) в об'єднаних операціях». Затв. наказом № 3252/НВГШ (2020) (Україна)

Інструкція з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України. Затв. наказом Генерального штабу ЗСУ № 4 (2017) (Україна)

Положення про організацію роботи з особовим складом у Національній гвардії України. Затв. наказом командувача НГУ № 515 (2021) (Україна)

Про затвердження Положення про психологічне забезпечення в Національній гвардії України. Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 1285 (2016) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0080-17#Text>

Про Концепцію виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України. Указ Президента України № 981/98 (2004) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981/98#Text>

Про національну безпеку України. Закон України № 2469-VIII (2025) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

Про організацію морально-психологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України. Наказ Адміністрації ДПСУ № 185 (2024) (Україна)

Чепель, М. О. (2023). До питання уніфікації керівних документів, які регламентують діяльність складових Сил оборони України (на прикладі документів з морально-

психологічного забезпечення застосування військ (сил)). *Соціальні аспекти військово-професійної діяльності сектора безпеки і оборони: виклики сьогодення* (с. 154–156). Вінниця: НА НГУ

References

Chepel, M. O. (2023). *Do pytannia unifikatsii kerivnykh dokumentiv, yaki rehlementuiut diialnist skladovykh Syl oborony Ukrainy (na prykladi dokumentiv z moralno-psykholohichnoho zabezpechennia zastosuvannia viisk (syl))*. [On the Issue of Unification of Guiding Documents Regulating the Activities of the Components of the Defense Forces of Ukraine (on the Example of Documents on Moral and Psychological Support of Troops (Forces) Employment)]. In *Social Aspects of Military and Professional Activities in the Security and Defense Sector: Contemporary Challenges* (s. 154–156). Vinnytsia: :NA NHU (Ukraine)

Doktryna “Moralno-psykholohichne zabezpechennia viisk (syl) v obiednanykh operatsiiakh” [Doctrine “Moral and Psychological Support of Troops (Forces) in Joint Operations”]. *Zatv. nakazom № 3252/NVHSh* (2020) (Ukraine)

Instruktsiia z orhanizatsii informatsiino-propahandystskoho zabezpechennia u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [Instruction on the Organization of Information and Propaganda Support in the Armed Forces of Ukraine]. *Zatv. nakazom Heneralnoho shtabu ZSU № 4* (2017) (Ukraine)

Polozhennia pro orhanizatsiiu roboty z osobovym skladom u Natsionalnii hvardii Ukrainy [Regulation on the Organization of Work with Personnel in the National Guard of Ukraine] *Nakaz komanduvacha NHU № 515* (2021) (Ukraine)

Pro zatverdzhennia Polozhennia pro psykholohichne zabezpechennia v Natsionalnii hvardii Ukrainy [On approval of the Regulations on psychological support in the National Guard of Ukraine]. *Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy № 1285* (2016) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0080-17#Text> [in Ukrainian]

Pro Kontseptsiiu vykhovnoi roboty u Zbroinykh Sylakh ta inshykh viiskovykh formuvanniakh Ukrainy [On the Concept of Educational Work in the Armed Forces and Other Military Formations of Ukraine]. *Ukaz Prezydenta Ukrainy № 981/98* (2004) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981/98#Text> [in Ukrainian]

Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy [On the National Security of Ukraine]. *Zakon Ukrainy № 2469-VIII* (2025) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> [in Ukrainian]

Summary

UNIFICATION OF THE REGULATORY AND LEGAL FRAMEWORK GOVERNING THE ACTIVITIES OF THE SECURITY AND DEFENSE SECTOR FORCES (ON THE EXAMPLE OF DOCUMENTS ON MORAL AND PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF TROOPS (FORCES) EMPLOYMENT)

Oleksandr Danylchenko,

*PhD in Educational and Pedagogical Sciences,
National Academy of the National Guard of Ukraine*

Vitalii Mialo,

National Academy of the National Guard of Ukraine

Liliia Vasylenko,

National Academy of the National Guard of Ukraine

Introduction. *In the context of the ongoing armed aggression by the russian federation, the Armed Forces of Ukraine, the National Guard of Ukraine, and other components of the national Security*

and Defense Sector jointly perform missions aimed at ensuring the sovereignty and territorial integrity of the state. At the same time, the regulatory and legal framework governing the functioning of these entities under wartime conditions requires continuous refinement. It must adapt to modern operational and psychological realities.

The full-scale invasion has revealed significant gaps between the urgent need for comprehensive moral and psychological support during troop deployment and the existing legal documents, which provide divergent approaches to personnel management and psychological assistance. These inconsistencies highlight the relevance of developing a unified legal framework to regulate the activities of the Security and Defense Forces during joint operations, particularly regarding moral and psychological support.

The purpose of this article is to substantiate the theoretical and practical foundations for unifying the regulatory and legal instruments that govern the provision of moral and psychological support to personnel of the Security and Defense Sector of Ukraine during troop deployment.

Materials and Methods. The research is based on an analysis of Ukrainian legislation, Presidential decrees, resolutions of the Cabinet of Ministers, and orders issued by the Ministry of Defense, the Ministry of Internal Affairs, and the National Guard of Ukraine. The empirical and theoretical foundation is further supported by scientific publications and official methodological documents.

The methodological framework includes content analysis, a systems approach, comparative analysis, and the methods of synthesis and generalization. The integrated use of these methods enabled the identification of conceptual inconsistencies, redundancy, and terminological ambiguities in the field of moral and psychological support. These issues collectively reduce the efficiency of interagency cooperation and hinder the implementation of a coherent state policy in national security.

Results. The study presents a comprehensive analysis of the moral and psychological support systems currently functioning within the Armed Forces of Ukraine, the National Guard of Ukraine, and the State Border Guard Service. The findings indicate that existing regulatory documents contain heterogeneous conceptual definitions, diverse organizational models, and varying interpretations of the objectives and functions of moral and psychological support.

Based on comparative analysis, the article proposes the development of a unified, standardized framework for moral and psychological support across all defense and security institutions. This includes formulating interagency regulations that define uniform principles, terminology, and mechanisms of implementation. Furthermore, establishing interagency coordination committees is recommended to harmonize operational standards, align institutional objectives, and ensure coherence in the implementation of moral and psychological support measures.

Conclusions. The research underscores the critical need to unify the regulatory and legal framework governing moral and psychological support within the Security and Defense Sector of Ukraine. Such unification should be based on shared principles, standardized terminology, and coherent approaches to personnel management across all defense institutions.

It is proposed to establish interagency working groups to coordinate the drafting and adoption of new regulatory documents, ensuring legal, organizational, and methodological alignment. Future research should develop practical recommendations for the standardization and performance evaluation of moral and psychological support systems under martial law, with particular attention to interagency interoperability and resilience-building among military personnel.

Keywords: Security and Defense Forces of Ukraine, Armed Forces of Ukraine, National Guard of Ukraine, work with personnel, moral-psychological support, unification.